

DÜNDEN
BUGÜNE
HADİSLER-4

Bismillahirrahmanirrahim.

Elhamdülillahi Rabb'il âlemin ve sallallahu ve selleme alâ seyyidina Muhammedin ve alâ âlihi ve sahbihi ecmaîn.

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem Efendimiz'in hadis-i şeriflerinin bize ulaşma sürecini konuşurken dedik ki; her şeyden evvel Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemi peygamber olarak gönderen Allah, onun hadislerinin ve Sünnet'inin ortada bırakılmasına karşı ikazda bulundu: "Peygamber ne verdiyse alacaksınız" dedi. Peygamber aleyhisselamı bir kargo görevlisi gibi "git, insanlara Kur'an'ı bırak da ondan sonra sen geri gelirsin. Biz cennette seninle buluşuruz" diyerek - hâşâ- göndermedi. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem Kur'an-ı Kerim'i beyan etmek için bunları hadislerde söyledi. "Onları da alacaksınız" diye Kur'an-ı Kerim talimat verdi, kural böyledir.

Sonra Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bizzat kendisi koltuğuna yaslanmış adamların, karnı tokların, Sünnet'ini ve hadislerini hafife alabileceklerini önceden ikaz etti. "Allah size Kur'an'da ne emrettiyse aynı yetkiyi ben de kullanıyorum. Size emrediyorum, yasaklıyorum" dedi. Böylece Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem Efendimiz'in Sünnet'ini Allah sahiplendi, Peygamber aleyhisselam kendisi bizzat sahiplendi. Ashabı kiram da bu mantıkla yola çıkıp -örnekler üzerinden gördük ki- din sevdasıyla, din yaşama anlayışıyla onun hadis-i şeriflerine sahip çıktılar.

İleriki derslerimizde inşallah Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem Efendimiz'in hadislerinin, sünnetinin Allah'ın emri doğrultusunda şekillendiğini göreceğiz. "Allah var, emrediyor; bir de ben emrediyorum" şeklinde bir helal-haram koymanın asla olmadığını, Allah'ın haram dedirtmek için Peygamber'i konuşturduğunu; bazen buna Kur'an ayetleri kalıbıyla ulaştırma yaptırıldığını bazen de hadis kalıbıyla bize ulaştırılması sağlandığını söylüyoruz. Yoksa hâşâ Allah'tan başka Peygamber de dâhil kimse din koyamaz.

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem kendisi de kuldur. O hiçbir şekilde "bana da ibadet edin" dememiştir. "Bana ibadet edin" demeyen "haramdır, helaldir" de diyemez. "Allah'a ibadet edin" dediği gibi Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem Efendimiz "Allah bunu size benim lisanımla haram ediyor, Kur'an da haram ediyor" buyurmuştur. Haram eden ve helal bırakan Allah'tır. Ne Peygamber ne de başka bir kul, kullara ilah otoritesi kullanamaz, kullanmadı. Bu sebeple bu ayrıntıya inşallah hadis-i şeriflerin konumuyla ilgili değerlendirmeleri yaptığımızda temas edeceğiz.

Demek ki Allah, Sünnet'i sahiplendi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem hadis-i şerifleri "bunlar ulu orta sözler değil" dedi ve sahiplendi. Ashabı kiram din gördüler, onlardan da tabiin nesli yani Peygamber Efendimiz'i gören ashabı kiramı görmüş nesil, sahabinin talebeleri olağanüstü denebilecek muhteşem bir gayretle, insanlık tarihindeki tekrarı çok zor sadakat ve vefa örneklerini gösterdiler. Deyim yerindeyse Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'in hadis-i şeriflerini omuzladılar. Onlar ashabı kiramı bir hoca gibi alıp hocanın önünde talebe nasıl durursa o şekilde durdular; bir yandan da kendileri de çok güzel hoca oldular. Çok muhteşem bir sahne ortaya çıktı. Ashabı kiramın kaliteli talebeleri oldu. Bu kalite ihlâs açısından kalite, zekâ açısından kalite, performans açısından kalitedir. Ashabı kiram içinde ve talebeleri arasında çok yönlü ve kaliteli bir nesil yetişti.

Hadis-i şeriflerin bize ulaşmasında sistematik bir görüntü tabiin nesli içinde başladı. Daha önce farklı açılardan temas etmiştik. Ashabı kiramın "hadis dersi vereyim" diye bir derdi olmadı. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'in Veda Hutbesi'ndeki "benden bir söz de olsa ulaştırın, belki

sizden alacak olanlar daha değerli olurlar” şeklindeki uyarı isından dolayı onlar din götürdüler. Dinlerini başka bir nesle taşımaya çalıştılar.

Tabiin neslinde hadis ilminin oluşmaya başladığını görüyoruz. Tabiin neslinin talebeleri çok ciddi bir gayret gösterdiler. Ömer bin Abdülaziz rahmetullahi aleyhin hilafeti döneminde -hicretin 100. senesine denk geliyor- devlet ilkesi olarak Ömer bin Abdülaziz’in talimatı ile hadis-i şeriflerin toplanıp kitaplaştırılma süreci başladı. Ömer bin Abdülaziz zamanı yaklaşık olarak ikinci neslin sonlarına doğru yani tabiin neslinin de sonlarına doğru yaklaşılan bir dönem demektir.

Burada, bize ulaşma mantığı içerisinde ele aldığımızda, hicretin 100. senesinde, tabiin neslinin yaşlılık döneminde ve bir sonraki nesle intikal ettiğinde hadislerde isnat sisteminin oluştuğunu görüyoruz. Bunu izah edeceğim inşallah. İki; metin üzerinde yani Peygamber aleyhisselamın sözü üzerinde ilmi çalışmalar başladığını görüyoruz. Üçüncü olarak da Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemden talebesine, onun talebesinden onun talebesine, onun talebesinden onun talebesine aktarılma süreciyle ilgili bir ilmi kurallar silsilesi oluşmaya başladı. Ve dördüncü olarak da; artık hadislerle ilgili kitap çalışmaları başladı. Bu kitaplar âlimler tarafından ele alınmaya başlandı, tenkit edildi, övüldü, takdir edildi.

Bilhassa Medine’de İmam Malik’in “el-Muvatta” isimli kitabını yazması Harun Reşit zamanında bu kitabın âdeti devletin eğitiminde bir numaralı kitap gibi algılanmaya başlanması hadis ilmiyle ilgili şöyle bir anlayış ortaya çıkmış oldu: “Filanca hadis biliyor, hadis kitabı yazmış.” “Tamam, aferin çok güzel” denmiyor. Yok öyle. “Kim bu? Ne yazmış? Nasıl yazmış” bu konular incelenmeye başlıyor. Şimdi burada bu kavramları tekrar açıp bir iki örnek zikredeceğim.

Şimdi, hadis-i şerifi Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem söylüyor. Ondan sahabi duyuyor, sahabi Kûfe’ye gidiyor, Basra’ya gidiyor veyahut da Mısır’a gidiyor “Resûlullah bana dedi ki” diyor yahut da “Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem filan yere giderken biz şöyle yapmıştık” diyor. “Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem kolunu şöyle yıkamıştı, namazda ellerini şöyle bağlamıştı” diyor. Sahabi bilgi taşıyor. Buna “rivayet ediyor” diyoruz. Sahabi rivayet ediyor. Rivayet etmek; aktarmak demektir. Bu rivayet kelimesi artık çok yoğun bir şekilde derslerimizde geçecek. Özel bir kavramdır.

Rivayet ne demektir? Bir kişinin bir olayı anlatması, aktarması demektir. Mesela; Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem Efendimiz, on kişilik bir gruptayken bu sözü söyledi. Çok iyi anlaşılacak bir örnek vermek istiyorum. Sahabi; “Veda Haccı’nda bir kayanın üzerine çıktı şöyle konuştu” diyor, bunu naklediyor. Orada üç kişi bunu dinlemişti, on kişi dinlemişti. Sonra o sahabe, Mısır’da, Kufe’de, Basra’da bin kişiye bunu anlatıyor. İnsanlar etrafını sarıyorlar. “Peygamber’le nasıl hac yapmıştın? Anlatsana” diyorlar. Hem böyle olağanüstü bir hatırayı bizzat canlı yaşayalım istiyorlar, “Peygamber’i göremedik bari onu göreni görelim” diyorlar hem de din öğrenmek istiyorlar. Olayı yaşamış insanın ağzından Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem dinle ilgili emrini öğrenmeye çalışıyorlar.

Şimdi üç sahabi, on sahabi kaç kişiye bunları bin kişiye anlatıyor. O bin kişi “askerlik hatırası dinledik” diyerek bir kenara çekilmiyor. Çünkü herkes: “Resûlullah bize ‘Bir ayet, bir hadis de olsa başkasına anlatın’ dediğini biliyor.” Tabiin dediğimiz ikinci nesil de bunu duyduğunda onlar o iman heyecanı ile yola çıkıyorlar. “Sen bunu anlatıp sevap kazandın, ben de anlatayım ben de sevap kazanayım” diyor. Kimse dağarcığını doldurmak için değil, dinini yaşamak ve yaşatmak için çalışıyor.

Dertleri “bir bilgi birikimi sağlayalım ya da imtihan olacağız, imtihanında bu sorular çıkar, hadisi ezberleyeyim” değil.

Herkesin iki derdi var. Sahabinin ve sahabiden sonraki nesil: “Ben Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin dinini öğreneyim, aktarayım. Kıyamete kadar bu bilgi taşınınsın, ben de sevap kazanayım” diye inanıyor. Çünkü herkes neye inanıyor? Mesela; Osman bin Affan “Resûlullah böyle abdest almıştı” diye öğretmiş. Osman’dan filanca duymuş, o da filancaya aktarmış. Üçüncü kişi elli kişiye öğretmiş. Elli kişi abdest aldı, elli kişinin abdesti onlar için sevap olarak yazılıyor. Onlar kimden öğrendiyse elli sevap ona yazılıyor. O elli kişinin sevabı elli bir oluyor. Osman İbni Affan’a yazılıyor. Elli iki sevap da Resûlullah’a yazılıyor. Çünkü dinde kural nedir? Bir iyiliği aktaran o iyilik yapıldıkça o sevabı alıyor.

Dolayısıyla bugün şu takvimin gösterdiği günde “şu dünyada üç milyar abdest alınmıştır” diyelim. Namaz kılan Müslümanlar günde beş defa abdest alıyorlar. Ortalama şu kadar Müslüman namaz kılıyorsa, bugün Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin hanesine üç milyar abdest sevabı yazılıyor. O abdesti Osman ibni Affan aktarırsa üç milyar sevap da ona yazılmış oluyor. Rakamlar tarih ilerledikçe geride kalanların sevabı artıyor. “Ben öğrettim, hocalık ücretimi de aldım, emekli de oldum, bizim çocuklar da hep hoca oldu şimdi” diye düşünmek öğretmenlik mesleğin de vardır.

Din öğrettiğin zaman, insanlar o dini yaşadıkça sana sevap geliyor. Kötülük öğreten için de böyledir. Kötülüğe sebep olanın, bir melaneti ilk defa bir köye sokanın da o melanet orada işlendikçe defterine yazılıyor. Sen öldün gittin, mezarda kemiklerin çürüdü ama melekler sana o vebali hâlâ yazıyorlar. Çünkü senin açtığın çığır, kötü bir şekilde devam ediyor. Bir cami açmak da böyle, gençlerin harap olduğu bir oyun merkezi açmak da böyledir. Hayra delalet etmek; kıyamete kadar hayırdır.

Şimdi birinci şahıs “ben Resûlullah’ı gördüm” dedi. İkinci şahıs “Ben Resûlullah’ı görenden şöyle duydum” dedi. Üçüncü şahıs aktardı, dördüncü şahıs aktardı. Bu o dönemde geçerli bir durumdur. Biz şimdi burada konuşurken “Resûlullah dedi ki” diyoruz. En büyük ihtimalle de “Ebu Hureyre’nin anlattığına göre Resûlullah dedi” diyoruz, “Âişe’nin anlattığına göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem misvakı şöyle kullanmış” diyoruz. Ama hicretin 150. senesinde Kufe’den, Basra’dan, Şam’dan bir hoca, cuma hutbesi okuyan birisi “Âişe’nin anlattığına göre Resûlullah şöyle dedi.” demiyordu. “Bana filanca anlattı. Ona da filanca anlatmış. Ona da ashabı kiramdan filanca anlatmış, Resûlullah böyle yapmış” diyordu. Dolayısıyla bizim beş dakika dinlediğimiz hutbe, onların döneminde en az yedi dakikaydı. Kimin kimden duyduğunu söylemesi gerekiyor. Biz “İhya-u Ulumiddin’den okuduk” diyoruz. Onlar İhya-u Ulumiddin okuyamıyorlardı. “Bana hocam filanca söyledi. Onun da hocası filancaymış, onun da hocası filancaymış, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuş” dediler.

Bu işleme “isnat” deniyor. Anadolu’da “isnat duvarı” diye bir şey vardır. Hele Karadeniz’de yamaç yerlerde toprak çökmesin diye isnat duvarı yaparlar. Buna “istinat” denir. Bir şeyi diğerine yaslamak demektir. Toprağın yaslandığı beton-taş zemine isnat duvarı (istinat duvarı) diyoruz. İki türlü de kullanıyoruz. “Ben hocamdan duydum” diyerek sözü hocama dayıyorum, hocam da hocasına dayıyor, o da hocasına dayıyor. Böyle çok zevkli bir sistem oluşturdular. Herkes: “Ben ondan duydum, ondan duydum” der. Öyle değil!

Ben diyorum ki: “Hocamdan duydum, hocası filanca ona demiş, o da filancadan duymuş.” Böyle bir hikâye anlatıyorum ben ama herkes biliyor. “Ben filan tarihte, filanca mescitte, hocamdan o hadisleri okudum, elimde belge var. O okuduğum hocam da ulu orta bir adam değil. Bu işleri bilen bir adam. Onun da filan yerdeki mescitte hocasından okuduğunu herkes biliyor. Onun da filan sahabiye gördüğünü biliyorlar. Herkes biliyor ki o da filanca sahabi ile görüştü.” Birisi çıkıp: “Senin hocan filanca iyi adam ama onun hocası filanca çok zeki bir adam değil” dediği zaman “o hadisin isnadında sıkıntı var” deniyor. O hadise “zayıf hadis” deniyor. Zayıf hadisi din olarak kullanamıyorsun. Sahih-i Buhari ile Sahih-i Müslim ile diğer hadis kitapları arasında bu fark var. Sahih-i Buhari’nin ve Sahih-i Müslim’in hadislerinin tamamında bu güvence var. O güvence nedir? Kimin kimden duyduğu belli, sağlamlar sağlamlardan duymuşlar.

Burada çok enteresan bir örneği İmam Malik’ten rivayet edeceğiz. İnşallah sık sık “el- Kifâye fi İlmî’r-Rivaye” isimli bir kitaptan söz edeceğiz. Hatip Bağdadi’nin hadis ilmiyle ilgili bir kitabıdır. Kitap hadis kriterlerini belirleyen kurallar açısından çok değerlidir. Bu kitaptan nakil yaptığımız zaman ulu orta değil, Allah’ın izni ile noter belgeli konuşuyoruz demektir.

Hatip Bağdadi rahmetullahi aleyh yüksek otoritede, bir âlimdir. Burada İmam Malik: “Din dediğin şey, senin gözünde ne ise ilim o olmalı” diye bir mesaj veriyor. Diyor ki: “İlim dindir. Dininizi kimden aldığınıza dikkat edin.” Sonra çok enteresan bir örnek veriyor. Peygamber Efendimiz’in mescidini gösteriyor. “Şu direklerin önünde hoca olarak oturan yetmişden fazla insanla karşılaştım, hiçbirinden ben hadis okumadım” diyor.

Cümleye dikkat edin! İmam Malik ne diyor? Peygamber aleyhisselamın mescidinde direkleri gösterip “yetmişden fazla ders okutan insan gördüm, hiç birinden ders almadım” diyor. Onların her biri, bir ev dolusu altın ya da devletin beytül malı kendilerine emanet edilse yüzde yüz güvenli adamlardır. O açıdan bir güven sorunları yoktu ama din teslim edecek ilmi- akli melekeleri yoktu. “Ben onlardan din almadım” diyor. Koca koca adamlardan din almayı uygun görmemiş. Bu adamlar hırsız değil, para çalan insanlar değil ama ilim güvencesi sağlayacak çapta ilmi kabiliyetleri yok. Sonra Muhammed ibni Müslim ibni Ubeydullah ibni Abdillah ibni Şehab isimli bir isim veriyor. “Biz, onu duyduğumuz zaman çok genç yaşta bir delikanlı olduğu hâlde kapısında izdiham oluşturduk. Çünkü o sıradan bir âlim değildi.”

İmam Malik’ten aktardığımız bu hatıra bize neyi gösteriyor? Bir isnat sistemi oluşturmuşlar. Bu hadisleri, herkes “ben duydum, hacca gittiğimde anlatmıştı” diye ulu-orta konuşmuyor. Bir ilmi kapasite, anlayış yakalanıyor; onu sen yakaladıysan seni de hadis anlatabilir birisi sayıyorlar. Çok değerli insan olman başka şey, hadis için uygun olman başka şeydir. İmam Malik bunun çok güzel bir örneğini veriyor.

Evet dedik ki; dört şey öne çıktı. Hadisleri konuşacak bir isnat sistemi oluşturdular. “Zincir” diyebiliriz, “dayanak oluşturma” diyebiliriz. Kim kimden duydu? İkinci olarak da “Resûlullah dedi ki” sözünü nereye oturtuyorsun? Bu sözü oturup tefekkür ettiler.

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem böyle demiş. Doğru. Peki, bu sözü filan tarihte söylemiş, başka bir tarihte de şöyle söylediği naklediliyor. Mesela; Medine’deki bir hadis hocası “üç dedi” diyor, Basra’daki hadis hocası da “beş dedi” diyor. Oturup bu iki hadisin her biri üzerinde çalışma yapıyorlar.

Şöyle de diyebiliriz: “Kim konuştu da araştırılmış, konuşulan nedir de araştırılmış?” Buna “metin üzerinde çalışma” diyebiliriz. Metin dediğimiz zaman bizzat Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin sözünü kastediyoruz. Burada âlimler özellikle hadis-i şerifleri beğenip beğenmemek gibi bir seçeneği ortaya koymamışlar. Hâşâ! Öyle değil. Ama bir hadisin nakledilişi esnasında onu anlatan sahabinin sonraki talebesinin, ondan sonraki talebenin yanlış anlayabileceğini, üçü beş edebileceğini zannetmişler, tahmin etmişler, yorumlamışlar. Örnekler üzerinde ileriki dönemlerde yoğun olarak konuşacağız inşallah.

Bir isnat sistemi, bir de metin inceleme sistemi oluşturmuş. Bu ikisinden hadis rivayet ilmi diye bir ilim oluşmaya başlamış. Hadis rivayeti uzmanlık konusu hâline gelmiş. Bunun üzerine de tahmin edebileceğimiz gibi eserler yazılmaya başlanmış. Ahmed bin Hanbel’in, Buhari’nin ve ne kadar hadis kitabı biliyorsanız bunların yüzde seksenine yakını -ana kitapların yüzde seksenine yakını- 250. yıla kadar yazılmıştır. Ondan sonrakilere tamamlama, açıklama, eksikleri giderme şeklinde yazıldı.

Kardeşler,

Bugün Müslümanlar olarak hepimizin minnetle anması gereken ve önünde saygı ile durmamız gereken büyük bir külliyatla karşı karşıyayız. Bu külliyatta -sadece hadis kitaplarını kastederek söylemiyorum- insan emeği külliyatı diye bir külliyattan söz etmemiz gerekiyor. O emeğin küçük bir ürünü olarak da on binlerce cilt kitap yazılmış. Ama bu ümmet birinci, ikinci, üçüncü, dördüncü hatta beşinci asra kadar insan emeğini, insan alın terini bu kadar yoğun şekilde hiçbir yerde görmemiştir herhâlde.

Piramitler yapılırken belki Firavunlar büyük köle veya ücretli insan çalıştırmışlardır. Hadis-i şeriflere hizmet için çalışan bu on binlerce insan, sadece Allah’ın rızası karşılığında çalışmışlardır. Hata da yapmışlar, eksik de bırakmışlar ama çalışmışlardır. Sık sık örneklerle karşılaşıyoruz, karşılaşıcağımız da. Hadis hizmeti esnasında karşılaşılan bu büyük örnekler, bu cömert örnekler, can veren, uykular feda eden, lezzetleri yok sayan insanların emekleri Allah’ın izni ile kıyamete kadar unutulmayacaktır. Bu aynı zamanda Peygamber aleyhissalatu vesselam sevgisini yansıtır. Çünkü seven sevdiği için fedakârlık yapmalıdır. Ortadaki kuru bir aşk değil, ciddi bir sevgi olunca bu sevgi için de uykusuz kalmak vs. en basit şeyler olmuş.

Burada Abdurrahman ibni Mende isimli bir zattan bahsedeceğim. Hicretin 350’li yıllarından sonraki insanlardan, Buhari’lerden filan değil, sonraki nesilden biridir.

Şu’be bin Haccac isimli bir hadis âlimi var. Çok enteresan, ifadeye dikkat ediniz. Aralarında günlük konuşmalar, sevişmeler, sempatiler sonunda neye dönüştü? Bu Şu’be bin Haccac diyor ki: “Kim bana hadis hocalığı yaptıysa onun kölesi olmayı kabul ederim.” Şu’be bin Haccac böyle bir söz söylemiş. “Ben hocalarımın kölesiyim” diyor. Bu çok olağanüstü nezaketli bir hadistir. Yani hocalarımın kölesiyim. Bu Abdurrahman ibni Mende rahmetullahi aleyh bir yerde duymuş, Şu’be bin Haccac diyor ki: “Hadis hocamın kölesiyim.” Ayağa kalkmış: “Bilin insanlar! Ben, benden hadis okuyan talebelerime de köle olurum” demiş.

Bugünkü nesil olarak bizim hangi zirveye doğru koşmak durumunda olduğumuzu gösteren enteresan bir duygudur. Biri: “Bana Resûlullah’ın hadisini öğreten köle olayım” diyor. Diğeri de “benden Resûlullah’ın hadisini dinleyene köle olayım” diyor. Tabi şimdi bizim kölelik nedir, böyle

şeylerden pek haberimiz yok. Kölelik, “hürriyetimi feda ederim” anlamına geliyor. Bir insanın hürriyetini feda etmeye talip olması şakası bile yapılacak bir şey değil ama ciddisini söylüyor. Hocasına hürmet ediyor, talebesine hürmet ediyor.

Şu’be bin Haccac hocasını hadisten dolayı tazimle karşılıyor, Abdurrahman İbni Mende de talebesini hocası gibi kabul ediyor. Neden? Çünkü gaye unvan kazanmak, medrese hocası olmak değildir. Gaye; Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem’in hadisine hizmet etmektir. “Benim hocam olduğun için bu hizmete sebep oldun, ben sana köle olayım” diyor. Diğeri de “benim bildiğim hadisleri taşımama yardım ettin, ben de sana köle olayım” der. Hoca talebesine, talebe hocasına hayran; böyle muhteşem bir silsile kurmuşlar.

Arkadaşlar,

Bir örnek zikredeceğim. Umuyorum Allah Teâlâ bize de nasip eder. Nasıl söyleyeyim? Çok da uygulanabilir bir örnek değil ama çocuğu olanlar için babalık örneği, gençler için de gençlik örneği vereceğim. Bizim nazarımızda hadis okumak, hadise ilgi göstermek ne anlama geliyor? Bu dinin Peygamber’inin sözlerini bugünlere taşıyanlar nasıl taşımışlar? Bunu hep beraber dinleyelim.

Arkadaşlar,

Siyer-ü Âlâmi’n Nübela’da 20. cildin 305. sayfasından naklediyorum.

Burada önemli bir not zikredeyim. Siyer-ü Âlâmi’n Nübela bir hadis âlimi olan Zehebi’nin kitabıdır ama anlattığını isnatla anlatır. İçinde “bir varmış, bir yokmuş; bugünkü haberlerde böyle çıkmış” diye bir cümle yoktur. Zehebi rahmetullahi aleyh kimden, nerede duyduğunu söyler. Bu sebeple Siyer-ü Âlâmi’n Nübela; menkıbe değildir, tarihi bir bilgidir, dayanaklı bir bilgidir. Çok muhteşem! Siyer-ü Âlâmi’n Nübela’yı konuşmaya gerek yok. Zaten dikkat ediyorsanız Zehebi rahmetullahi aleyhin sık sık ismi geçiyor.

Ebu’l Vakt Abdu’l Evvel ibni İsa el-Heravi isimli bir zatı naklediyor. Bu zat, yedi yaşında iken, -hicretin 465 yılında yedi yaşındaymış- Buhari derslerine katılıp icazet almış. İcazet almak sembolik bir ifade değil. Birinci hadisten son hadise kadar dinlemiş. Hocası da bakmış “iyi” demiş, icazet vermiş. Yedi yaş! Bizde yedi yaşında elif cüzünü çözen allameden sayılıyor.

Bu hatırayı yani nereye örnek verdiğimi toparlamaya çalışıyorum. “Çocuk eğitimi” desem bir yere oturmuyor. “Fedakârlık” desem yapılabilir bir şey değil. “Ya ne değerli adamlarmış” desem bunu hep diyoruz zaten. Ben bir şey demeyim olayı anlatayım. Zehebi’nin anlattığı gibi buradan size nakledeyim.

Kirman isimli bir yere gittiğinden naklediyor, küçük yaştaki bir olayı nakledecek. Bu Kirman’a Ebu’l Vakt isimli zata gitmişler. “Önüne gittik, oturduk, elini öptük” diyor. “Hoş geldiniz, buyurun” diye sormuş. O da: “Özellikle sana geldik, ziyarete geldik ve ben senin hadislerini kitaptan okudum. Şimdi de bizzat senin huzuruna çıkmak istedim. Bana hatıralarından naklet, icazet ver” demiş.

Ebu’l Vakt’a giden birisinin hatırasından naklediyoruz. Sonra “biz senin hatıralarını dinlemeye geldik” deyince bu zat, ağlamaya başlamış. Sonra da ellerini kaldırıp dua etmiş: “Mahcup etme beni ya Rabbi, bunlar beni adam zannedip buraya kadar geldiler” demiş. Şimdi onlar ona tazim ediyor; o kendini yere çalıyor, küçük görüyor. Niye ağladığını merak etmiş. Demiş ki: “Yavrurum, ben de çok

küçük yaşta hadis okumaya başlamıştım; babam beni Afganistan'da bir yer Herat'dan Boşank diye bir yere götürdü. O zaman on yaşından küçüktüm.”

Olay burada başlıyor. Ebu'l Vakt isimli zat karşısında bir çocuk görünce kendi çocukluğunu hatırlamış ve ilk defa hadis okumaya gidişini anlatıyor. Şimdi dikkat ediniz “On yaşından küçüktüm. Yola çıktık, babam beni hadis okumaya götürdü. Yola çıkarken bana iki tane büyük taş verdi” diyor.

Dikkat edin arkadaşlar! İki büyük taş verdi; “hem gidiyoruz, hem taş taşıyorum” diyor. “Babam da kızar diye taşları atamadım, epey yol aldık, babam baktı ki ben yoruldu ‘yoruldun mu yavrum’ demiş. “Çok yoruldu” demiş. “O zaman biraz daha devam et” demiş. Biraz daha devam etmiş. Bakmış ki topallamaya başladı, “taşları at yavrum” demiş. “Taşları atınca rahat yürümeye başladım” diyor.

Babası da âlim bir zat imiş. Kervanla gidiyorlar. Neresi olduğunu bilmiyorum ama herhâlde bir mahalleden diğer mahalleye değil, bir şehirden diğer şehre gidiyorlar. Yanındaki kervandakiler -çok önemli inceliğe dikkat ediniz- bakıyorlar ki yaşlı bir adam on yaşından küçük bir çocuğu yürütüyor, ondan sonra bir de çocuğun eline taş veriyor. “Zalim adam koca taşları çocuğa taşıttı” diye merhamete gelmişler ve demişler ki: “Şeyh! Şu çocuğu bize ver, bari biz bindirelim hayvana. Çocuğa eziyet ediyorsun, sende merhamet yok, bize ver.”

Arkadaşlar,

Cümleyi aynen okuyacağım; adam ne cevap veriyor: مَعْلُذٌ اللَّهُ أَنْ تُرَكَّبَ فِي طَلَبِ أَحَادِيثِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ “Allah muhafaza buyursun. Biz Resûlullah’ın hadislerini öğrenmek için çıktığımız yolda hayvana binmeyiz. بَلْ نَمَشِي bilakis ayaklarımızın üstünde gideceğiz.” demiş. Biz hadis öğrenmek için yola çıktık. ÇOCUK YÜRÜYEMEZ OLURSA اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَإِذَا عَجَزَ ben onu başımın üstüne koyarım. Çünkü o, hadis öğrenmeye gidiyor” demiş.

Arkadaşlar,

Bu sahneyi biz filmlerde izleyebiliriz. Maalesef, yapabileceğimiz, yaptığımız bir iş değil bu. Dikkat edin çocuğu psikolojik olarak zorluğa alıştırıyor. Pohpohlayıp “hadi cicim, yavrum ben seni taşıyorum” demiyor. Medreseye gittiğinde iyi bir dinlensin, orayı cennet bilsin diye çocuğa taş taşıttırıyor. Hayvana bindirmiyor, meleklere “Resûlullah’ın hadisini öğrenmeye giderken deve sırtında gitti” dedirtmeyecek, ayaklarıyla yürüyerek gidiyor. Hâlbuki farz değil, vacip değil. Peygamber aleyhisselam bizzat kendisi gideceği yere hayvana binip gitmiş. Olsun, içinde bir saygı fırtınası var; tazim var.

Sonra hoca efendi anlatmaya devam ediyor. “Bu şekilde biz de hocamıza gittik” diyor. “Biz gittiğimizde oturduk, yemek yedik. İlk hocasıyla karşılaştığında, hocası bunu imtihan etmiş. Sonra bu sözünü ettiğimiz, babasının taş taşıttığı âlim hocasıyla ilgili hatırasına devam ediyor.

Hocası bir gün rahatsızlanmış. Ziyaretçileri gelmişler, ziyaretçilerine demiş ki: “Herkes bildiği bir hadisi okusun, burada boş durmayın.” Yanındaki rivayetini zikrederek: مَنْ كَانَ آخِرُ كَلَامٍ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ دَخَلَ الْجَنَّةَ “Kimin en son sözü “La ilahe illallah” olursa o cennete girer” hadisini okumuş. Bu sefer gözlerini kaldırmış يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَمِمَّا كُنْتُمْ تُعَلِّمُونَ الْبَشَرَ لَكُمُ الْكِتَابُ وَكُنْتُمْ لَكُمُ الْكِرَامُونَ deyip gözünü kapatmış. Yasin-i Şerif’ten ayetle cevap vermiş; o ona hadis okuyor, bu da ayetle cevap vermiş. “Keşke kavmim Rabbimin bana

ikram ettiği şeyleri bilseydi” demiş ve gözlerini kapatmış. Babasının taş taşıttırarak hadis okumaya götürdüğü adam böyle vefat etmiş.

Arkadaşlar,

“İyi bir Müslüman, öğrenci, talebe olma şartları zordur, muhakkak taş taşımalıdır; aksi takdirde son nefesi ayet olmaz” diye bir örneklendirme yapmıyoruz. Hadis-i şerifleri bize ulaştıran neslin azmini, fedakârlığını konuşuyoruz.

Bu Ümmet, bir sabah kalktığında masasının üstünde hadis kitabı bulmuş bir ümmet değildir. Bu Ümmet, Kur’an’ı da öyle masasının üstünde bulmadı zaten. Bu ümmet, her sabah uykusuz gözlerle mescide giderek sonunda Kur’an ve Hadis buldular. Sabaha kadar yatanlar sabahleyin hadis buldular diye bir hatıra yoktur. Sabahlara kadar uykusuz kalanlar, akşama kadar medreselerde ömür geçirenler, sonunda Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem Efendimiz’in külliyatıyla karşılaştılar.

Biz, bu nimeti hazır bulduk. “Hiçbir emeğimiz yoktur” dense mübalağa olmaz. Bizim sınıf geçmek için okuduğumuz kitapları, onlar cennete girmek için yazdılar. Bizim maaşa bağlarız, hoca oluruz diye umut ettiğimiz şeyleri onlar melekler görsün, Rabbimiz bizi kaydetsin diye yaptılar. Aramızda çok büyük farklar var. Bu farklar kapanmaz farklar mıdır? Öyle bir şey söyleyemeyiz. Olur ki Allah içimizden bir tanesinin emeğini, gayretini bunlarınkine müğadir tutar. Bunlar Allah için zor şeyler değil. Her şey ihlâs ve samimiyetle ortaya çıkıyor.

Burada bu zatın belki yüzlerce örneğini zikredebiliriz. Bu ilk ve son örnek değildir. Yüzlercesi zikredilebilir ama bilmemiz gereken şudur: Hadis-i şerifler bize bu emeklerle gelmiştir. Tarihi geçmişteki üç-beş-on örnekten bir tanesidir, tamamı değildir. Eğer bugün biz Ümmeti Muhammed olarak bu büyük mirası, bu emeği; saygıyla, hürmetle karşılayamazsak bu vefasızlığımız bedel olarak bize ödettirilir.

Önce bu büyük çalışmayı, bu büyük emeği hürmetle karşılamayı bilmek gerekir. Ondan sonra da “Allah önümüzü açsın” diye dua ederiz. Bu insanların emeği hadis-i şeriflere hiçbir şekilde ilave puan getirmemiştir. Bu Allah dostları, bu hadis ricali adamları bu emeği vermese de Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem hadisleri aynı hadislerdi. Bunlardan dolayı hadisler değer kazanmadı. Bunlar o hadislerden dolayı değer kazandılar. Biz burada bu şahısları yüceltmiyoruz. Hak ettikleri noktada tutuyoruz.

Eğer onlara saygısız davranırsak, yok sayarsak yahut sıradan bir kırtasiyeci kimliği ile ele alırsak bunun Türkçesi şudur: Biz aslında zarfa da değer vermiyoruz; zarfın içindekine de değer vermiyoruz. Çünkü onlar bu emeği vermeselerdi İsrailoğulları’nın ve diğer peygamberlerin ümmetinin yaptığı şey bizim Ümmet’imiz tarafından da yapılmış olurdu. Onlar ne yaptılar? Peygamberlerinin mirasını yok saydılar. Uydurdular, uydurdıkları peygamberlerinin yerine geçti ama bizim Ümmet’imizin âlimleri, büyükleri öyle yapmadılar. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemden bir kelimenin bile bize kaybolmadan taşınmasını sağladılar. Belki bu arada yüz tane, iki yüz tane kelime kayboldu. Belki iki yüz tane hadis hiç yok, söylendi, unutuldu. Allah öyle takdir etmiş. Demek ki onların bize ulaşması gerekmiyormuş. Allah gerekseydi onları da bize ulaştırırdı. Bizi bu ilgilendirmiyor. Bu saygı bu ihtimamla bu günlere geldi. Eğer biz bu adamlarla beraber dirilmek istiyorsak bu ihtimam, bu saygıyla diğer nesle taşımamız gerekir.

Okumuyor, anlamıyor olsak da kütüphanelerimizde Buhari olmalıdır. Hatta hiç Arapça bilmeyen bile Arapça nüshasını dahi kütüphanesinde tutmalıdır. Artık dünyadan kâğıt üzerinden kitap okumak kalksa da bir gün her şey dijital olsa da biz yine Buhari'yi üzerimizdeki hakkı sebebiyle kütüphanelerimizde tutmamız gerekir. Hatta "Buhari köşesi" diye köşe yapmamız gerekir. Ama bizim hasretimiz Muhammed bin İsmail el-Buhari'ye değildir. Bizim saygımız, Muhammed bin Abdullah'ın sözlerindedir sallallahu aleyhi ve sellem. Bunu Buhari isimli bir dosyanın içinde bulduğumuz için Buhari diye birisine saygı gösteriyoruz. Adı Buhari değil de Ahmet diye biri olsaydı, Ahmet diye birine saygı gösterecektik.

Her hâlükârda bugün Ümmeti Muhammed bu büyük ilgi, bu büyük hizmet ile Peygamber'ini bulmuş, Peygamber'ine kavuşmuştur. Eğer Müslümanlar kıyamete kadar bu silsileyi devam ettiremez de iki bin filan yılında bu saygı zinciri, bu alaka bir yerde kopacak olursa koparanlar zor hesabını verecekleri bir hata irtikâp etmiş olurlar. Biz, her hadisle Sevgili Peygamber aleyhisselam Efendimiz'le olan sevgi bağımızı, saygı bağımızı pratiğe dönüştürüp Müslümanlar olarak bir hadis ilmi, bir hadis kültürü, bir hadis saygısı, bir hadisten lezzet alma anlayışı sürdürmeliyiz.

Bunun için bir Müslüman bir konuşmada şu mantığı kökten reddetmelidir. Nedir o? Örneklendireyim: Ben konuşma yapıyorum, diyorum ki: "İşte Yunus Emre dedi ki: 'Şol cennetin ırmakları, akar Allah deyu deyu.'" Güzel. Bunu nakletmekte hiç bir sakınca yok. Sonra diyorum ki: "Arkadaşlar! Zaten Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem de 'cennetteki ırmakların sesi şöyledir' buyurmamış mıydı? Bu berbat bir şey! Çok berbat bir şey! Yunus'u da batırdın, o arada kendin de battın zaten.

Kimdir Yunus, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem onu doğrulamak için gelecek? Bütün Yunus'lar O'na kurban olsunlar. Görünürde bir hata yok gibi görünüyor ama idrak hatası var. Yunus'un şiirini herhangi bir hadisin daha iyi anlaşılması için kullansak ona bir anlam verebilirim. Yunus'u iyi anlamak için hadis kullanamam. Bunu biraz daha titiz, biraz daha ince düşünceyle ayarladığım zaman âlim olarak, mü'min olarak; hadislerin yazıldığı bir kitabın kenarına Yunus'tan bir şiir de yazmam. Çünkü aynı kategoriden değillerdir.

Burada özellikle Yunus Emre'yi tahkir gibi bir gaflet içinde değilim. Yunus Emre Allah diye yüreği yanmış bir insandır. Benim onunla bir alıp vereceğim yok. "Peygamber, onun şiirlerini desteklemek için konuşuyor" dense o da sağlığında bunu kabul etmezdi zaten.

"Bu çocuk Resûlullah'ın hadislerini okumaya gidiyor. Deveye binmesi çok ayıp, hadis okumaya giden yürüyerek gitsin" diyen babanın anlayışı ile bu anlayış aynı olabilir mi? Yunus Emre ile Peygamber'i aynı sayfada anlatmak anlayışı olabilir mi? Yunus Emre'yi çok bilindiği için çok örnek veriyorum. Necip Fazıl olsun, Mevlana olsun, kim olursa olsun hiç önemli değil. Peygamber aleyhisselamın hadisini öğreneceği yolu, cennete giden bir yol kabul eden anlayış var. Çocuk sonrasını hafif görsün diye ona taş taşıttıran bir baba anlayışı var. Bu tarafta da sanki normal bir atasözü zikrediliyor algılayan anlayış var.

Şiddetle muhtaç olduğumuz şey şudur; Allah, Peygamber'i, Allah'a ve Peygamber'e hizmete adanmış insanlar ve biz. Ve biz, Allah, Peygamber'i ve Allah'a Peygamber'e hizmete adanmış insanlar. Biz sadece onları yüreğimizdeki sevgi açısından kendimizle beraber görebiliriz. Bizi onlarla beraber görebiliriz. Aksi takdirde ciddi bir şekilde gaflet içinde belki de kıymet bilmezlik içinde bulunmuş oluruz. Allah muhafaza buyursun.

Burada Tabiin uleması olan Tâğus'tan enteresan bir örnek var.. Hadis-i şeriflerin bize intikalindeki süreci naklediyor. Bu olay; Sahih-i Müslim'in Mukaddime'sinde zikrediliyor. İbni Abbas, Buşeyr ibni Ka'b isimli talebesini oturtmuş, ona hadis okutmuş. Sonra da ona demiş ki: "Sana söylediğim üçüncü hadisi tekrar et bakayım." O da tekrar etmiş. "Filanca hadisi de tekrar et" demiş. Onu da tekrar etmiş. Sonra Buşeyr hocası İbni Abbas'a demiş ki: "Sen herhâlde benim hadis ne demektir bilmediğimi zannediyorsun. 'O numaralı hadisi oku, bu numaralı hadisi oku' diye neden soruyorsun?"

İbni Abbas'ın enteresan bir cevabı var. Müslim'in Mukaddimesi'nden naklediyoruz. Diyor ki: "Evet yavrum! Biz Resûlullah'ın hadislerini dinlerken Resûlullah adına yalan konuşmak bizim aramızda yoktu. Şimdi görüyorum insanların işleri çok karıştı. Ben, neyime gerek seni bir imtihan edeyim. Bunları doğru öğren" demiş. Bunu sahabi basireti olarak görebiliriz. İbni Abbas'ın Peygamber aleyhisselamdan sonra insanların ne hâle geldiğine dair sunduğu belge ortaya koyduğunu da anlayabiliriz. Ama her hâlükarda "sen hadis biliyorsan, aferin" diyerek imam hatipten mezun eder gibi davranmamışlar. Bir imtihan söz konusu, üstelik de Buşeyr, İbni Abbas'ın önüne oturduğuna göre demek ki tabiinden. Sıradan bir hacı amca da değil. Camiye giden bir Müslüman değil, bir sahabinin talebesi. "Filan hadisi bir oku bakayım düzgün anladın mı?" demiş.

Demek ki bugün, elhamdülillah bize ulaşan Peygamber sözleri, hadis külliyatı karma bir külliyat değil. Net, elenmiş, garanti edilmiş; Peygamber'e ait, Allah'ın emaneti şuuruyla saklanmış hazinemiz var. Allah'a hamd olsun. Bu gayret inşallah bizde de olur. Biz de bir sonraki nesle bu gayreti, bu hadis-i şerif sempatisini aşıyoruz ve Rabbimize bu şekilde kavuşuyoruz inşallah. Böyle temenni ediyoruz, niyaz ediyoruz.

Ve sallallahu ve selleme alâ seyyidinâ Muhammedin ve alâ âlihi ve sahbihi ecmaîn.

Vel'hamdülillahi Rabb'il âlemin.